

Staří Chebané Stopy v historii

Vydáno u příležitosti oslav historického výročí jako součást doprovodných akcí

Cheb | 700 let s Českým královstvím

1322–2022

Turistické infocentrum CHEB

infocentrum@cheb.cz
Tel.: 354 440 303
www.tic.cheb.cz
www.chd.cheb.cz

Sigmund Wohn/Wann

císař, hornický podnikatel či alchymista
na chebském hradě

Neobyčejný příběh pana Wohna/Wanna podrobně vylíčil chebský purkmistr Johann Thomas Funk v Kronice města Chebu z roku 1743. Sigmund se narodil někdy mezi lety 1392 až 1395 ve Wunsiedlu ve vlivné měšťanské rodině. Jeho otec byl výrobcem pocínovaných plechů, Sigmund se u něj vyučil stejnému řemeslu. V některých historických textech byl zmiňován jako hledač minerálů ve Smrčinách. Ve Wunsiedlu vedl svůj cí-

nařský podnik a byl znám jako hornický podnikatel. Díky svému bohatství zaujal ve svém rodném městě zvláštní postavení. V letech po husitských válkách, které velmi nepříznivě zasáhly pohorí Smrčiny, zapůjčil Wunsiedlu částku tisíc zlatých a městu Cheb dokonce částku čtyři tisíce zlatých.

V roce 1440 byl zvolen konšelem a v roce 1442 jedním ze čtyř purkmistrů. V roce 1444 si koupil povolení vyvést své jmění ze země a v roce 1446 se usadil v Chebu jako řádný měšťan.

Jeho bohatství plynulo zejména ze znalosti jak těžít zlato, stříbrnou rudu a rudy s obsahem dalších kovů. Významně přispěl na rozšíření městského farního kostela sv. Mikuláše, zde byl koncem 15. století také Křížový oltář Sigmunda Wanna. Deskový obraz donátora Sigmunda Wanna je dnes v chebském muzeu.

Zřejmě už za jeho života se kolem tohoto muže začaly rodit pověsti o jeho znalostech a schopnostech v alchymii. Pověst o alchymistovi Zikmundu Wannovi, který v tajemné místnosti na Chebském hradě mísil různé lektvary, zabýval se výrobou zlata, elixíru mládí a věštěním, vydala v roce 1948 ve své sbírce chebských pověstí Mira Mladějovská.

(podle M. Říhy)

Ernest Ottowalsky

plukovník, který umožnil Švédům dobýt
Malou Stranu

ERNESTVS OTTOWALSKI, DICTVS STREITBERG.
SAC. REGIA. MAI. STATIS ET CORONAE. SVEDICAE. APVD
PEDITATVM MILITVM THIRVNVS.

Rodina Ottowalských přišla do Chebu v 17. století. Ernst Ottowalsky byl penzionovaný c. k. nadporučík, vlastník Chlumečku a Hájů, který později bydlel Dlouhé ulici (Langgasse), v čp. 40. Během švédského obléhání Chebu v roce 1647 utrpěl velké ztráty na majetku. Měly mu být kompenzovány místem velitele posádky v Chebu a medailí za věrnost rakouskému domu Habsburků. Velitel pražské posádky hrabě Rudolf Colloredo, který organizoval obranu Starého a Nového Města pražského při švédském obležení Prahy v roce 1648, však neustále odškodnění Ottowalského oddaloval. Proto se Ottowalsky ze msty domluvil se švédským generálem Königsmarckem a v noci z 25. na 26. července 1648 osobně převedl stovku švédských vojáků skrytou stezkou mezi břevnovským klášterem a Loretou přes poškozený úsek hradeb. Umožnil tak Švédům dobýt Malou Stranu a odvézt z Pražského hradu bohaté sbírky císaře Rudolfa II. do Švédska.

Ernst Ottowalsky za svoji zradu obdržel od královny Christine I. Švédské šlechtický predikát „von Streitberg.“ Jeho písemná omluva za tuto zradu byla později zveřejněna ve IV. díle „Theatrum Europaeum.“

(podle M. Říhy)

Karl Huss

poslední chebský kat, sběratel, kronikář
i správce muzea

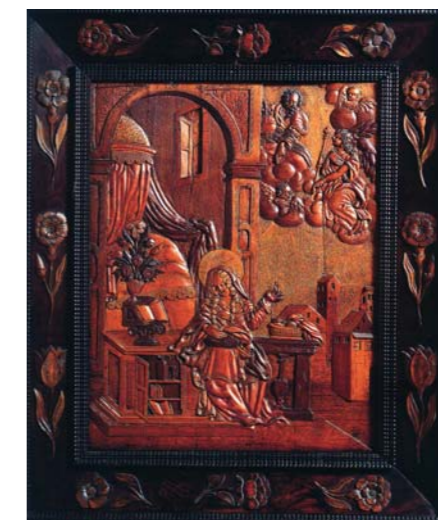
Syn mosteckého kata Pavla Husa se narodil v roce 1761. Po útěku ze školy, kde byl pro svůj původ šikanován, se po otcově vzoru rozhodl pro povolání kata. V 15 letech vykonal první popravu. V roce 1781 převzal uvolněné místo městského kata v Chebu a setrval v něm dalších 47 let. Díky rozsáhlým znalostem se brzy stal vyhledávaným léčitелеm. Vnucené společenské izolace využil ke studiu a sebevzdělávání. Ze starých mincí, které dostával za léčení, vytvořil numismatickou sbírku, vybranými kolekcemi minerálů z Chebska zásoboval přední evropské kabinet. Sbíral doklady k dějinám města, zachraňoval ohrožené starožitnosti. Chebská katovna se postupně změnila v malé muzeum. Jejím pravidelným návštěvníkem se stal při svých četných lázeňských pobytech největší německý básník J. W. Goethe. V letech 1797–1828 sepsal Huss čtyřdílnou kroniku města Cheb. Vedle faktografické hodnoty je kronika dokladem autentické a kritické výpovědi o životě města.

K staru jej starosti o zachování sbírek dovedly k tomu, že je nabídl městu Cheb ke koupi, ovšem chebská městská rada neprojevila o sbírky zájem. Prostřednictvím magistrátního rady J. S. Grünera se Huss obrátil na knížete Metternicha a po dohodě s ním v listopadu 1827 odvezl všechny nashromážděné sbírky k dějinám města Chebu do Kynžvartu. Během tří měsíců je zde instaloval a stal se pak správcem jednoho z prvních veřejných muzeí. Jeho sbírky a písemná pozůstalost zůstaly natrvalo v kynžvartském zámku.

(podle J. Boháče)

Adam Eck

objevitel a první tvůrce chebské
reliéfni intarzie

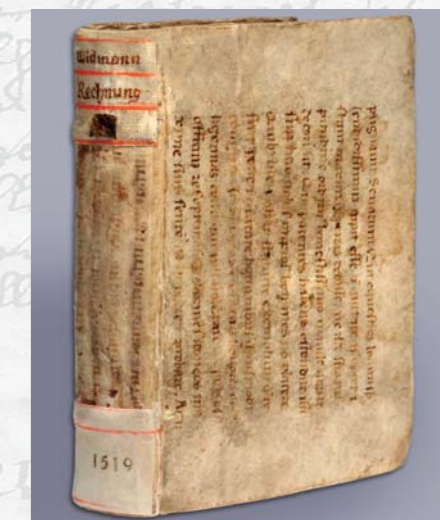
Umělecký truhlář a řezbář Adam Eck je pokládán za objevitele a prvního tvůrce nábytkářské výzdobné techniky známé jako chebská reliéfní intarzie.

Adam se narodil v roce 1604 Erhardu a Kateřině Eckovým. Pocházel z rozvětvené chebské rodiny řezbářů a truhlářů. Rodinnému řemeslu se věnoval hned několik bratří, ne však s takovým úspěchem jako Adam. V průběhu 30. let 17. století přišla v Chebu na svět nová výzdobná nábytkářská technika, která spočívala v kombinaci klasické intarzie s použitím reliéfní klížené řezby. Byla sestavovaná náročným způsobem z drobných, barevně odlišených vrstev. První záznamy o Eckově práci jsou z účetních knih a pochází z let 1641–1642, kdy vyrobil první kusy pro chebského purkmistra A. Schmiedla. Velmi atraktivní technika se rychle v nábytkářské výrobě ujala a Adam Eck dostával zakázky od české, německé i švédské šlechty. Technologie výroby reliéfní intarzie byla střeženým tajemstvím, a proto se její výroba koncentrovala v této době výhradně do Chebu. Z výsledků práce Adama Ecka se dnes lidé těší v celé řadě evropských a světových muzeí, ale také v soukromých sbírkách. V České republice žádné jeho dílo není.

(podle J. Weinmanna)

Johannes Widmann

matematik, který jako první na světě použil
znaménka + a -

Chebský rodák Johannes Widmann, průkopník moderní matematiky se narodil roku 1460. Listiny lipské univerzity dokládají, že byl v zimním semestru 1480 zapsán do školní matriky jako „pauper“, tzn. s osvědčením chudoby. V roce 1482 stal bakalářem, roku 1485 mistrem. V Lipsku po studiích zůstal a v roce 1486 vedl patrně první přednášku z algebry na německé univerzitě. Jeho nejslavnější spis „Behende un hübsche Rechnung auff allen kauffmanschafft“ (Zručné a krásné počítání pro veškeré kupectví) byl vytištěn 1489 v Lipsku.

Widmann sepsal návod pro tehdy ještě sotva běžné písemné počty, které označoval jako „Rechnen auff der Federn“ (počítání s perem). Zde se dá poprvé nalézt užití znamének pro plus (+) a minus (-). Autor píše k tomu: „was – ist das ist minus und das + das ist mer“ (co je minus, to je méně a co plus, to je více).

V tehdejší době v dálkovém obchodu kupci nahradili výměnný obchod peněžní platbou, která musela být přesně spočítána. Widmannův spis se tak stal důležitou pomůckou pro otevírání nových trhů v daleké cizině.

(podle G. Juby)

Joseph Sebastian Grüner

magistrátní rada, chebský vlastenec a badatel

Narodil se v Chebu 16. 2. 1780 a zemřel 16. 1. 1864 tamtéž. Jeho děd Abraham i otec Sigmund byli chebští kloboučníci. Navštěvoval latinskou školu v Chebu a poté studoval na německé Karlově universitě v Praze právo, filosofii, matematiku a historii. Od roku 1807 až do své smrti pracoval jako magistrátní a kriminální rada města Chebu. Jeho výzkumu města Chebu, obyvatel a krajiny vděčí Chebané za zachování svých zvyků, písní, obyčejů a krojů. Podnět ke vzniku Grünerovy písemnosti vydané v roce 1825 O nejstarších zvycích a obyčejích Chebanů dal jeho dlouholetý důvěrný přítel, velký německý básník Goethe, se kterým se seznámil ve Františkových Lázních.

Také jeho syn Joseph Grüner, narozený 1812 v Chebu, ve své pracovní kariéře vystoupal vysoko. Na počátku byl vedoucím „tiskového oddělení“ ve Vídni, později se stal rakouským generálním konzulem a ministrem v Lipsku. Podzim života pak strávil jako čestný občan Chebu ve svém rodném městě, kde také 1889 zemřel.

(podle J. Weinmanna)

Wolf Adam Pachelbel

a dům spojený s vraždou Albrechta z Valdštejna

Narodil se v roce 1599 do rodiny jednoho z nejbohatších a nejváženějších patricijů v Chebu. Rodina žila v domě čp. 3 na horním náměstí. Již roku 1619 se ještě jako student oženil s Barbarou, která mu do manželství přinesla jako věno tehdy nově postavený městský dům čp. 492 na dolním náměstí. Již v roce 1620 ho však žena opustila a on se díky dědictví vrátil do svého rodného domu. Dům čp. 492 prodal svému bratranci Alexandrovi, ten však jako nekatolík musel později Cheb opustit. V období třicetileté války se v již prázdném domě několikrát ubytoval Albrecht z Valdštejna, naposledy 24. února 1634, kdy zde byl generalissimus zavražděn. Dům, který svým jménem zůstal spojen s rodem Pachelbelů, se tak stal z pohledu evropských dějin jedním z nejvýznamnějších domů v Chebu. Dnes tu sídlí chebské muzeum, mezi jehož exponáty patří bohatý soubor předmětů souvisejících s osobou Albrechta z Valdštejna.

(podle T. Dostála)

Johann Balthasar Neumann

barokní stavitel a vynálezce kružítko pro stavitele

Narodil se v roce 1687 v chebské rodině soukeníků. Jeho kmotrem se stal mistr zvonař a kovolitec Balthasar Platzer, u kterého v roce 1711 vyučil. Ve Würzburgu, kde pracoval ve slévačské dílně, poznal inženýra Andream Müllera, který ho vyučil vědění zeměměřičské, geometrické a matematické a představil mu civilní a vojenské stavitelství.

V roce 1712 psal Neumann do Chebu, co vše se již naučil, a žádal chebskou městskou radu o podporu při nákupu knih, rýsovaladel a nástrojů. Městská rada mu poskytla dvě půjčky, které Neumann řádně splatil. V roce 1713 přijel do Chebu na otcův pohřeb, a při této příležitosti odprodal Chebu duplikát svého měřidla „Instrumentum architecturae.“ Měřidlo-kružítko, které sám zkonstruoval, bylo ve své době převratným vynálezem, ulhčujícím stavitelům zdoluhavou práci při proporčních výpočtech sloupů. V roce 1718 byl ve Würzburgu jmenován knížecím inženýrem-kapitánem a byl postupně povyšován až do roku 1729, kdy mu byla udělena hodnost plukovníka. V tvrdé konkurenci dalších ambiciózních architektů dozrál Neumann v předního architekta své doby. Má na svém kontě desítky různých staveb, například zámek Werneck, schönbornskou kapli u würzburgského dómu, kostel v Holzkirchenu, proslulý poutní kostel Vierzehneiligen v Horních Frankách či kostel v Neresheimu.

V rodném městě Chebu zanechal Neumann jen nepatrnou stopu své stavitelské činnosti. Na prosbu městské rady navrhl nově věže kostela sv. Mikuláše, poškozené bleskem v roce 1742. Jižní věž vyhotovená podle jeho návrhu mezi lety 1756–1758 však byla v roce 1809 zničena během požáru města.

(podle Z. Černého)

Gabler von Adlersfeld

magistrátní rada, inspektor chebské kyselky

Předky rodiny Gablerů lze v Chebu doložit již ve 2. polovině 15. století, jako pekaře a členy orgánů městské samosprávy pak v 1. polovině století následujícího. Anton Gabler se oženil se svou sestřenicí Rosinou, s níž měl dvě děti. Po smrti Rosinina otce v r. 1784 připadlo manželům panství Podhrad. Ve druhé polovině 18. století působil Anton

jako soudní přísedící, člen městské rady, inspektor tzv. chebské kyselky i jako hospodářský správce Chebu. K největší události v životě Antona Gablera a celého rodu došlo 11. května 1792, kdy byl povýšen do stavu říšských rytířů. O tři roky povýšení potvrdil i císař František II., který mu navíc udělil i predikát von Adlersfeld. Obě pocty byly přiznány dědičně.

K zálibám Antona Gablera patřila mimo jiné i sbírka přírodnin. Ta dokonce pět let po jeho smrti vzbudila pozornost J. W. Goetha, který během svého pobytu v Chebu v roce 1821 navštívil spolu s přáteli Antonova syna Josefa, aby si ji prohlédl.

Do majetku Antonovy rodiny patřil v současnosti architektonicky ceněný tzv. Gablerův dům čp. 507 na dnešním náměstí Krále Jiřího z Poděbrad v Chebu. Patří svou bohatě členěnou a zdobenou rokokovou fasádou k nejhodnotnějším výsledkům pozdně barokní přestavby v 18. století. V jádru pozdně gotický dům, který v roce 1657 získali jezuité, kteří jej chtěli přestavět se sousedními domy na budovu koleje. K této stavbě nakonec nedošlo a z výzdoby domu zůstal zachován pouze reliéf nad vstupním portálem s postavou Panny Marie a nápisem, který jako chronogram udává letopočet 1662.

(podle M. Říthy)

Kašpar Šlik

první rádce císaře a říšský kancléř

Jednou z nejpozoruhodnějších osobností chebského patriciátu, a to hlavně díky svým výjimečným schopnostem, byl Kašpar Šlik. Vypracoval se z obyčejného písaře přes prvního rádce císaře až na kancléře, nejvyššího říšského úředníka. Dvě desetiletí zastával ve službách třech panovníků – Zikmunda, Albrechta II. a Fridricha III. – nejvyšší úřednický post v říši, a to za těch nejtěžších politických poměrů. Kašpar Šlik

se narodil kolem roku 1396 v Chebu jako syn kupce a radního Heinricha Šlika. Navštěvoval univerzitu v Lipsku a poté vstoupil do služeb českého krále Zikmunda. Byl říšským kancléřem od roku 1433 až do roku 1449, kdy se vzdal svého úřadu.

Za své zásluhy obdržel pozemky na Chebsku, i v tenkrát ještě maďarském Holíči. I když je jeho životní dílo překryto několika zfalšovanými listinami, které měly prokázat jeho urozený původ, upevnil se jeho vliv do té míry, že mohl působit jako kancléř říše a jeho rozvětvená rodina se v průběhu 15. století stala jednou z nejvýznamnějších pozemkových vrchností severozápadních Čech. Kašpar Šlik zemřel 19. července 1449 ve Vídni.

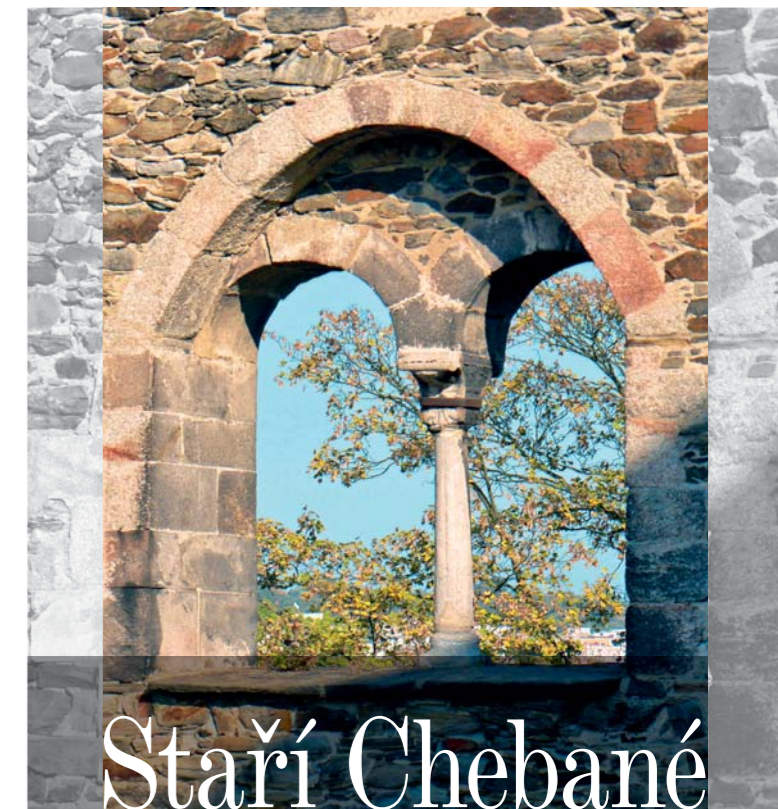
Rod Šliků, pocházejících původně z Vogtlandu nebo okolí Míšně, je poprvé zmíněn v nejstarším chebském soupisu daní v roce 1390. Freska Franze Grusse znázorňující čtyři postavy rodu Šliků pocházejícího z Chebu, byla v roce 1939 dokončena na domě na rohu třídy Svobody a Šlikovy ulice.

(podle M. Říthy)

CHEB

700 LET S ČESKÝM KRÁLOVSTVÍM

Staří Chebané stopy v historii

